

14.9.2021

EOAK/1178/2021

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Kristian Holman

POLIISIN MENETTELY

1 KANTELU

Kantelija arvosteli X:n kaupungin poliisilaitoksen menettelyä siitä, että poliisi oli noutanut hänet työpaikaltaan väliaikaisen lähestymiskiellon päätöksen tiedoksi antoa varten. Kantelijan mukaan asiassa on ollut kyse lähestymiskiellosta eikä esitutkinnasta, jolloin noutomääräykselle ei ole ollut esitutkintalain mukaisia edellytyksiä. Kantelija esittää lisäkirjeessään väitteen, että häntä ei olisi kuultu lainkaan ennen väliaikaisen lähestymiskiellon tiedoksi antamista.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin X:n kaupungin poliisilaitoksen lausunto sekä rikosylikomisario A:n selvitys. Lisäksi poliisilaitos ja A ovat antaneen kantelijan lisäkirjeen johdosta lisäselvityksen.

Rikosylikomisario A on kantelun johdosta antamassaan selvityksessä kertonut kantelijan ja tämän entisen puolison välien olleen erittäin tulehtuneet ja että osapuolet olivat tehneet toisistaan useita rikosilmoituksia, jotka olivat tutkinnassa A:n johtamassa tutkintayksikössä. Kantelijalla ja tämän puolisollla on kaksi yhteistä alaikäistä lasta.

A:n tietoon oli - - - tullut kantelijan entisen puolison pyyntö kantelijan määräämiseksi väliaikaiseen lähestymiskielloon häntä sekä heidän yhteisiä lapsiaan kohtaan.

A katsoo, että väliaikainen lähestymiskiello oli tilanteen rauhoittamiseksi tarpeellinen ja perusteltu toimenpide. Kantelijan entisen puolison sekä heidän kahden yhteisen lapsen turvallisuus, yksityisyyden suoja ja rauha tuli saada varmistettua, sillä A:n johtopäätöksen mukaan tilanne oli kantelijan entisen puolison ja tämän lasten osalta erittäin pelottava. Tämän vuoksi lähestymiskiello oli saatava annettua tiedoksi mahdollisimman nopeasti. Koska kantelija ei puhunut suomea, oli lähestymiskiellon tiedoksi anto järjestettävä poliisiasemalla tulkkausta käyttäen.

A oli määrännyt kantelijan tuotavaksi poliisiasemalle kuulemista ja mahdollista tiedoksi antoa varten. Kantelijaa oli tavoiteltu ensin kotoaan ja sen jälkeen työpaikaltaan, mistä hänet oli tavoitettu ja tuotu poliisiasemalle.

Kuulemisen ja lähestymiskiellon tiedoksiannon jälkeen kantelija oli poliisipartion toimesta viety takaisin työpaikalleen. Kantelija oli sittemmin määrätty käräjäoikeudessa varsinaiseen lähestymiskieltoon entistä puolisoaan ja lapsiaan kohtaan.

A toteaa noutomääräyksen koskeneen varsinaisesti väliaikaisen lähestymiskieltopäätöksen tiedoksiantamista, eikä esitutkintatoimenpidettä. Varsinaiset esitutkintaa koskevat kuulustelut oli hoidettu kantelijan kanssa muina ajankohtina.

A:n mukaan lähestymiskiellosta annettu laki ei sisällä säädöksiä tapaukseen, jossa väliaikainen lähestymiskieltopäätös on välttämätöntä saada annettua tiedoksi viipymättä, eikä ylipäätään tiedoksiantamiseen. Tämän tiedostaen A oli kirjannut noutomääräykseen lisätietoja määräyksensä perusteista. Noutomääräyksessä luki, että käynnissä on lähestymiskieltoharkinta kantelijan määräämiseksi väliaikaiseen lähestymiskieltoon. Kutsun kuulemiseen ja mahdolliseen lähestymiskieltopäätöksen tiedoksiantotilaisuuteen saatuaan on mahdollista, ettei kantelija noudata kutsua tai vaikeuttaa päätöksen tiedoksiantoa muulla tavoin. Näin ollen kantelijan noutaminen oli A:n kirjauksen mukaan tarpeen.

X:n kaupungin poliisilaitos yhtyy lausunnossaan rikosylikomisario A:n käsitykseen siitä, että tilanteessa on ollut edellytykset määrätä kantelija väliaikaiseen lähestymiskieltoon. Sen sijaan ongelmallista on henkilön noutaminen poliisiasemalle kuultavaksi ja saamaan tiedoksi päätöstä väliaikaisesta lähestymiskiellosta. Poliisilaitos toteaa, ettei lainsäädäntö tunne tällaista menettelyä ja tämän myös A on selvityksessään todennut. Toisaalta asia ei A:n mukaan ole sietänyt viivytystä. Tilannetta on lisäksi hankaloittanut se, että kuuleminen ja tiedoksianto on tulkkauksen vuoksi tullut järjestää poliisiasemalla ja on siis edellyttänyt kantelijan noutamista poliisiasemalle.

Lisäksi asiaa on sekoittanut se, että A on kirjoittanut kantelijaa koskevan noutomääräyksen Poliisiasian tietojärjestelmään (Patja) esitutkinta-asioissa käytettävälle pohjalle, minkä johdosta määräyksessä on ollut virheellisiä lainkohtia. Patja-järjestelmä ei tunne muuta kuin esitutkintalain mukaisen noutomääräyksen.

A on kertonut selvityksessään syyksi menettelylleen, että on Patja-järjestelmän puutteista huolimatta halunnut tehdä noutoa koskevan kirjallisen määräyksen, jonka partio voi tarvittaessa esittää kantelijalle noudon yhteydessä ja että hän on kirjannut määräyksen vapaaseen tekstiosaan noudon varsinaisen syyn. Joka tapauksessa kirjallisen määräyksen on poliisilaitoksen näkemyksen mukaan katsottava olleen sisällöltään ja perusteluiltaan osin virheellinen.

Poliisilaitos toteaa lopuksi, että kyseessä on ollut kantelijan entisen puolison ja tämän lasten suojaamiseksi välttämätön virkatoimi, joka ei ole sietänyt viivytystä ja että perusteet lähestymiskiellosta annetun lain mukaiselle väliaikaiselle lähestymiskiellolle ovat olleet olemassa. Lainsäädännössä ei ole menettelysäännöksiä

lähestymiskieltoasioiden kiireellisestä tiedoksiannosta, mutta ottaen huomioon tehtävän kiireellisyyden, voidaan A:n toimita pitää poliisilaitoksen mukaan puolustettavina.

Lisäksi poliisilaitos toteaa, että kantelijan noutamisessa ja kohtelussa muutoinkin on noudatettu suhteellisuusperiaatetta ja vähimmän haitan periaatetta tehtävän tärkeys ja kiireellisyys huomioon ottaen. Kantelussa esiin tuotuja ja edellä mainittuja A:n menettelyn virheellisyyksiä on siten asiaa kokonaisuutena arvioiden pidettävä vähäisinä.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeet

Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Ketään ei myöskään saa kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Lähestymiskiellosta annetun lain 2 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan lähestymiskiellon määräämistä voi pyytää itsensä uhatuksi tai häirityksi tunteva henkilö taikka syyttäjä-, poliisi- tai sosiaaliviranomainen. Pyyntö voi olla kirjallinen tai suullinen. Pyyntöä voidaan tarvittaessa täydennyttää. Säännöksen 2 momentin mukaan lähestymiskieltoasiassa voidaan toimittaa poliisilain 6 luvussa tarkoitettu poliisitutkinta, jos se edistää asian käsittelyä. Määräyksen poliisitutkinnan toimittamiseen antaa lähestymiskieltoasiaa käsittelevä viranomaisen.

Poliisilain 6 luvun 1 §:n mukaan

Poliisitutkinnalla tarkoitetaan muuta poliisin toimitettavaksi laissa säädettyä tutkintaa kuin rikoksen johdosta toimitettavaa esitutkintaa. Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, poliisin on toimitettava poliisitutkinta, jos se on ilmoituksen perusteella tai muusta erityisestä syystä tarpeen kadonneen henkilön löytämiseksi taikka palonsyyn selvittämiseksi.

Poliisitutkinta toimitetaan noudattaen tutkinnan laadun edellyttämällä tavalla soveltuvin osin esitutkintalain säännöksiä.

Poliisilain 6 luvun 3 §:n mukaan

Jos henkilöllä saattaa olla poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, hän on velvollinen kutsusta saapumaan poliisitutkintaan sen poliisilaitoksen toimialueella, jossa hän oleskelee.

Jos poliisitutkintaan kutsuttu jättää ilman hyväksyttävää syytä kutsun noudattamatta, hänet voidaan päällystään kuuluvan poliisimiehen päätöksellä noutaa sinne noudattaen, mitä esitutkintalain 6 luvun 2 §:ssä säädetään noudosta esitutkintaan. Jos poliisitutkintaa varten on määrätty tutkinnanjohtaja, hän päättää noutamisesta.

Esitutkintalain 6 luvun 2 §:n mukaan

Jos esitutkintaan kutsuttu jättää ilman hyväksyttävää syytä kutsun noudattamatta, hänet voidaan noutaa sinne. Rikoksesta epäilty voidaan noutaa ilman kutsuakin, jos rikoksesta saattaa seurata vankeutta ja on todennäköistä, että hän ei noudata kutsua, tai jos on syytä epäillä, että hän kutsun saatuaan ryhtyy pakenemalla, todisteita hävittämällä tai muulla tavalla vaikeuttamaan esitutkintaa.

Noudosta päättää tutkinnanjohtaja. Noudosta on annettava noudettavaksi määrätulle kirjallinen määräys. Jos määräystä ei asian kiireellisyyden vuoksi ole kirjallisena, määräys ja sen perusteena olevat seikat on kerrottava noudettavalle kiinniottamisen yhteydessä.

Lähestymiskiellosta annetun lain 3 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan lähestymiskiello voidaan määrätä myös väliaikaisena. Väliaikaisesta lähestymiskiellosta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Siitä voi päättää myös tuomioistuin. Säännöksen 2 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies voi määrätä väliaikaisen lähestymiskiellon viran puolesta, jos kiellolla suojattavan henkilön suojan tarpeen ilmeisyys edellyttää kiellon välitöntä antamista ja jos asiassa ilmenneistä seikoista on pääteltävissä, että kiellolla suojattava henkilö ei kieltoon määrättävää henkilöä kohtaan tuntemansa pelon vuoksi tai muusta syystä kykene itse kieltoa hakemaan. Säännöksen 3 momentin mukaan ennen väliaikaista lähestymiskielloa koskevan asian ratkaisemista sekä kieltoon määrättäväksi aiotulle että sillä suojattavalle henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista asiaan osallista kuulematta, jos pyyntö on ilmeisen perusteeton tai jos kieltoon määrättäväksi aiottua henkilöä ei tavoiteta. Säännöksen 4 momentin mukaan väliaikaista lähestymiskielloa koskevaan päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

3.2 Kannanotto

Asiassa on kysymys siitä, onko poliisilla ollut lain mukaisia perusteita noutaa kantelija poliisiasemalle väliaikaista lähestymiskielloa koskevassa asiassa. Lisäksi kysymys on noutoa koskevan määräyksen sisällöstä ja siitä, oliko kantelijaa kuultu ennen väliaikaisen lähestymiskiellon päätöksen tiedoksiantoa.

3.2.1 Kantelijan nouto poliisiasemalle

Kantelijan noutaminen poliisiasemalle väliaikaisen lähestymiskiellon määräämistä koskevassa asiassa ei saadun selvityksen mukaan ole liittynyt esitutkintaan. Näin ollen noutoon ei voida soveltaa esitutkintalain 6 luvun 2 §:ssä tarkoitettua esitutkintaan noutoa.

Lähestymiskieltoasiassa on mahdollista suorittaa poliisitutkinta. Tällöin henkilön noutaminen poliisitutkintaan voi perustua poliisilain 6 luvun 3 §:ään. Edellytyksenä noudolle tällaisessa tapauksessa on, että noudettavalla henkilöllä saattaa olla poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja, ja että hän on jättänyt ilman hyväksyttävää syytä noudattamatta kutsun saapua poliisitutkintaan.

Kun kysymys on ollut kantelijalle määrättävästä väliaikaisesta lähestymiskiellosta, hänellä on ollut asian poliisitutkinnassa tarvittavia tietoja. Poliisilain 6 luvun 3 § ei kuitenkaan (toisin kuin esitutkintalain 6 luvun 2 §) mahdollista noutoa poliisitutkintaan ilman edeltävän kutsun noudattamatta jättämistä – nyt kantelija oli kuitenkin noudettu ilman edeltävää kutsua.

Edellä todetun perusteella katson, että kantelijan noudolle poliisiasemalle lähestymiskieltoasian poliisitutkintaa varten ei ole ollut laillisia edellytyksiä.

Noudolla puututaan kohdehenkilön henkilökohtaiseen vapauteen. Tämä korostaa sitä, että noudon edellytyksiä noudosta päätettäessä tulee harkita huolellisesti.

Rikosylikomisario A on antaessaan - - - kantelijaa koskevan noutomääräyksen menetellyt lainvastaisesti ja vastoin virkamieslain 14 §:n 1 momentissa säädettyä velvollisuutta suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti. A:n huolellisuusvelvollisuuden merkitystä on korostanut se, että annettavan noutomääräyksen toimeenpanolla puututaan perusoikeutena turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen.

A on perustellut kantelijan noudon välttämättömyyttä kantelijan entisen puolison ja tämän lasten suojaamisella. Pidän A:n tavoitteita sinänsä ymmärrettävinä eikä minulla ole perusteita kyseenalaistaa hänen arviotaan väliaikaisen lähestymiskiellon määräämisen taustalla olleista tapahtumista. Saadun tiedon mukaan käräjäoikeus oli - - - määrännyt kantelijan varsinaiseen lähestymiskieltoon.

Tässä tapauksessa A on kuitenkin päättänyt toimia ilman lain tukea. Perustuslain mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Poliisin toiminnan tulee vaikeissakin tilanteissa aina perustua lakiin. Kysymys ei ole ollut tilanteesta, jossa esimerkiksi rikoslain 4 luvun 5 §:n pakkotilaa koskeva säännös olisi voinut tulla sovellettavaksi noutomääräyksen perusteena. Näin ollen pidän A:n menettelyä moitittavana.

3.2.2 Kantelijan kuuleminen

Siltä osin kuin kysymys on kantelijan esittämästä väitteestä, ettei hänelle varattu tilaisuutta tulla kuulluksi ennen väliaikaista lähestymiskieltoa koskevan asian ratkaisemista, pyysin X:n kaupungin poliisilaitokselta lisäselvitystä siitä, kuka, miten ja milloin kantelijaa on mahdollisesti kuullut ja onko tämä tapahtunut ennen kuin A oli tehnyt päätöksensä väliaikaisesta lähestymiskiellosta.

Saadun lisäselvityksen mukaan poliisipartion noudettua kantelijan työpaikaltaan poliisiasemalle väliaikaisen lähestymiskieltopäätöksen tiedoksiantoa varten, oli poliisiasemalla odottamassa vanhempi rikoskonstaapeli B, joka oli sopinut - - - puhelintulkkauksen tiedoksiantoa varten. Kantelija oli kritisoinut väliaikaisen lähestymiskiellon perusteita tiedoksiannon yhteydessä, kun häneltä oli kysytty mielipidettä asiaan B:n toimesta. Lisäselvityksen mukaan kantelija oli tilaisuudessa yhteydessä myös avustajaansa puhelimitse. Lisäselvityksen mukaan lähestymiskiellon perusteet ja ehdot oli käyty tiedoksiantotilanteessa perinpohjaisesti läpi.

Selvityksen perusteella kantelijaa oli siis sinänsä kuultu ennen väliaikaisen lähestymiskieltopäätöksen tiedoksiantoa. Totean kuitenkin, että lähestymiskiellosta annetun lain 3 luvun 11 §:n 3 momentin mukaan kieltoon määrättäväksi aiotulle henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi *ennen väliaikaista lähestymiskieltoa koskevan asian ratkaisemista*. Tässä tapauksessa näyttää kuitenkin siltä, että rikosylikomisario A oli tosiasiallisesti ratkaissut väliaikaista lähestymiskieltoa koskevan asian jo ennen kantelijan kuulemistä.

Selvityksessään A puhuu koko ajan ”väliaikaisen lähestymiskieltopäätöksen tiedoksiantamisesta” ja muun muassa toteaa, että ”tekemäni väliaikainen lähestymiskieltopäätös oli tärkeä saada annettua tiedoksi viipymättä”. Lisäselvityksen perusteella jää epäselväksi, onko asian ratkaisija eli A ollut edes tietoinen siitä, mitä kantelijan kuulemisessa oli tullut ilmi, ennen kuin väliaikainen lähestymiskieltopäätös annettiin kantelijalle tiedoksi.

Kiinnitän tältä osin A:n huomiota kuulemisperiaatteen aitoon noudattamiseen.

3.2.3 Poliisiasian tietojärjestelmä

Ylikomisario A:n noutomääräys poliisiasian tietojärjestelmässä on ollut sisällöllisesti virheellinen, sillä sen perusteet on kirjattu esitutkintalain 6 luvun 2 §:n mukaisesti. Selvitysten mukaan tämä on johtunut siitä, että järjestelmä ei tunne muuta perustetta.

Totean, että en voi pitää hyväksyttävänä sitä, jos poliisi joutuu laatimaan sisällöllisesti virheellisen asiakirjan tietojärjestelmään liittyvistä syistä.

En tämän asian yhteydessä ryhdy tutkimaan tarkemmin, olisiko poliisilain 6 luvun 3 §:n mukaisen noutomääräyksen laatimiselle ollut jotakin vaihtoehtoista menettelytapaa. Sen sijaan lähetän tämän päätökseni tiedoksi Poliisihallitukselle, ja pyydän sitä arvioimaan asiaa.

4 TOIMENPITEET

Kantelijan henkilökohtaiseen vapauteen on edellä kohdassa 3.2.1 todetusti puututtu lainvastaisesti. Hänet on noudettu rikosylikomisario A:n määräämänä poliisilaitokselle ilman laillisia edellytyksiä. Tämän vuoksi annan rikosylikomisario A:lle eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n 1 momentin nojalla huomautuksen vastaisen varalle. Lisäksi kiinnitän A:n huomiota kuulemisperiaatteen aitoon noudattamiseen kohdassa 3.2.2 esittämäni johdosta. Näissä tarkoituksissa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös X:n kaupungin poliisilaitokselle tiedoksi.

Lisäksi lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Poliisihallitukselle, ja pyydän sitä arvioimaan, miten poliisilain 6 luvun 3 §:n mukainen noutomääräys tulisi poliisiasian tietojärjestelmässä laatia. Pyydän Poliisihallitusta ilmoittamaan 31.12.2021 mennessä sen arvioinnin lopputuloksesta ja mahdollisista toimenpiteistä.